

FNDRFXP HHIeLJYE TBMPFOWX

FNDRFXP HHIeLJYE TBMPFOWX

Erik Brate

Sveriges Runinskrifter
Inledning

Serien grundad av
Professor KNUT KJELLBERG.

NATUR OCH KULTUR 11

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

WILH. LECHE, fil. dr, professor.
FREDRIK HJELMQVIST, fil dr, förste bibliotekskonsulent.
GÖRAN LILJESTRAND, med. dr, docent.
IWAN BOLIN, fil. lic., (sekreterare), adress: *Äppelviken.*
Tel. 4 25.

Representant i Finland:

ROBERT TIGERSTEDT, fil. och med. dr, professor.

Copyright
by
Bokförlaget Natur och Kultur

SVERGES RUNINSKRIFTER

AV

ERIK BRATE
FIL. D:R

STOCKHOLM 1922
VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG

STOCKHOLM

BOKFÖRLAGET NATUR OCH KULTUR

FNDR<XP H+eLJYE TBMPDQXQ

FNDR<XP H+eLJYE TBMPDQXQ

Erik Brate

Sveriges Runinskrifter
Inledning

I n n e h å l l I n l e d n i n g

	Sid.
Inledning	3
I. Urnordiska runinskrifter	8
II. Runinskrifter från 800- och 900-talen	26
III. Runinskrifter från 1000-talet	39
IV. Runinskrifter från 1100—1400-talen	86
V. Tiden efter 1500	103
VI. Runinskrifternas innehåll	109
VII. Runforskningens historia	134
Register	147

Många fornfolk ha blott efterlämnat allehanda föremål eller byggnadsrester som vittnesbörd om sitt kulturtilstånd, av andras odling finnas därjämte återstoder, varmed de själva ämnat förtälja eftervärlden om sitt liv. Dessa skriftliga minnesmärken äro till en början ofullkomliga och mångtydiga. På klippväggarna i ett antal franska och spanska grottor har man funnit en mängd figurer inristade eller målade, mest djurbilder men därjämte ock andra svårtolkade figurer, varibland människohänder. Då man bland dessa djurbilder, som äro mycket naturtroget utförda, igenkänner åtskilliga i dessa länder sedan länge utdöda djur, såsom renar, noshörningar och mammutdjur, kan slutas, att dessa teckningar utförts under dessa länders urgamla, äldre stenålder, och av bildernas naturtrogenhet, att tecknarne ständigt hade dessa jaktdjur för ögonen. Vad de åter åsyftade med sina teckningar, veta vi icke. Det är ju möjligt, som man förmodat, att bilderna anbringats som en trolldom med syfte att komma i besittning av dessa jaktdjur, men någon visshet finnes knappt, att denna förklaring är riktig, det kan ju ock tänkas, att de vilja berätta om ned-

ᚱᚢᚱᚱᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ

ᚱᚢᚱᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ

Erik Brate

Sveriges Runinskrifter Inledning

läggande av dessa vilda djur eller att bilderna tillkommit av konstnärlig skaparglädje. Den meddelelse, som ges genom dessa bilder, är alltså mycket otillfredsställande.

Genom fortsatt utveckling kan av dylika bilder en ansats till skrift uppstå. På lämpliga skrifttytor inrista Amerikas indianer symboliska bildtecken, beteckna t. ex. genom pil och båge i kors, att krig utbrutit, och i bildskrift nedskrevo mexikanerna och andra amerikanska folk heliga texter, historiska berättelser m. m. och bilderna äro då ofta åtföljda av tecken med bestämda ljudvärden. En dylik uppkomst ha ock de egyptiska hieroglyferna, som från början voro ren bildskrift men efter hand utbildat beteckningar för ljud: bokstäver och stavelser, vilkas art åter närmare bestämmas genom en del bitecken.

Vårt lands motsvarighet till dessa meddelelser genom bild äro de s. k. hållristningarna,¹ bilder och tecken som under forntiden blivit med ett skarpt instrument inhuggna eller på annat sätt inristade i jämna, vanligen sluttande eller vågräta berghällar. De förekomma talrikast i Bohuslän, Skåne och Östergötland, men ock i Blekinge, Västergötland, Dalsland, Värmland, Uppland, Jämtland och Ångermanland. Den nordskandinaviska gruppen utmärkes av naturtrogna djurframställningar, de sydskandinaviska och särskilt de bohuslänska hållrist-

¹ T. Arne, Nord. Fam. bok 12, sp. 96; O. Almgren, Bidr. till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornm. och hist. 1912, 473 ff.

Bild. 1. Tegneby, Bohuslän.

ᚱᚢᚱᚱᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ

ᚱᚢᚱᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ

Erik Brate

Sveriges Runinskrifter *Inledning*

ningarna ge oss ett starkt intryck av vad det var, som framför allt fyllde folkets liv i dessa bygder. Det var strider till sjöss och till lands, till häst och till fots, med yxa och svärd, spjut och pilbåge, det var konstfärdigt skeppsbygge, jakt på hjort och hare, räv och varg, åkrarnas skötsel, framför allt med plo-gens hjälp, boskapshjordarnes vård, förhållandet till kvinnan och till gudamakterna. Att hällristningarna tillhöra bronsåldern och en mycket tidig del därav, visas av de på dem avbildade yxornas och svärdens former. Folkets religiösa föreställningar göra sig på hällristningarna överallt gällande genom de talrika hjulen, fotsulorna och de skålformiga fördjupningarna, vilka symboliska tecken äro kända från många delar av jordklotet. I dylika skålformiga fördjupningar, som av folket kallas älvkvarnar, hava i vissa lands-ändar intill senaste tider smörjningar och offer ägt rum som bot mot sjukdomar, vilka ansetts vållade av älvorna, och det är troligt, att innebörden i denna sed varit offrande till de under jorden boende döda förfädren eller andra jordens gudamakter. Att hjulet är en bild av solen, blir särskilt sannolikt av somliga bilder, där solhjulet framställes draget av en häst, som på den märkvärdiga solvagnsbilden av brons med förgylld skiva, som 1902 hittades i Trundholms mosse på norra Själland, eller där ett antal män föreställas rulla ett solhjul (se den runda kulan högst upp på bild 1 (s. 5), vilket påminner om en vid floden Mosel ännu på 1820-talet övlig midsommar-nattsfest, varvid ett halmlindat hjul antändes på

en höjd och rullades ned till floden, vari endast män fingo deltaga. Lyckades man föra hjulet brinnande ända ned, var detta tecken för god vinskörd. Då det således här är solen själv, som under hjulets form är föremål för dyrkan, kan det väl ifrågasättas, om man icke på denna tid ännu nöjde sig med att tillbedja blotta naturföreteelserna, solen, åskan, elden, jorden, vattnet, utan att tänka sig någon guda-person, som härskade över dem och vars verktyg de voro. Som dylika gudapersoner har man tolkat åtskilliga mansfigurer av betydligt större storlek än ristningens övriga, men det synes väl tänkbart, att denna storlek blott skall framhålla de hövdingar, som varit ledare i de skildrade striderna. Att hällristningarna till största delen utgöra historiska tavlor till minne av utkämpade strider, synes knappt kunna betvivlas, om de ock delvis må innehålla försök att vinna naturmakternas gunst.

Om hällristningarna tillhöra bronsålderns period 2, som svärdsbildernas utseende synes giva vid handen, så infaller denna period enligt O. Montelius 1450—1250 f. Kr. och det skulle alltså kunna vara c. 1600 år mellan dem och uppträandet av den verkliga skriften, runorna, i vårt land. Någon utveckling av hällristningarnas figurer och symboliska tecken i riktning mot skrift är icke känd, och när skriften en gång skänktes vårt folk, så var det genom in-verkan från sydligare nationer.